

Международната компетентност на българския съд. Договорни отношения и непозволено увреждане

Българският съд следи служебно дали е компетентен да разгледа и реши всеки правен спор, с който е сезиран, включително и когато този спор е с международен елемент. Характерът на спора, а не изборът на страните, обуславя международната компетентност на българския съд. Страните не могат да възложат на българския съд решаването на спор за имуществено право, ако нито те, нито спорното право имат връзка с България, а ако българският съд приеме за разглеждане такова дело, то решението по спора ще бъде нищожно.

Международната компетентност на българския съд е уредена от Регламент (ЕС) № 1215/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2012 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела /"Регламента"/ – за спорове, свързани с държави членки на ЕС – и от Кодекса на международното частно право /КМЧП/ – за всички останали спорове.

В уредбата на КМЧП попадат широк кръг правоотношения – лични права, брак и брачни иски, дела за произход, осиновяване, издръжка, наследяване, интелектуална собственост, трудови спорове, вещни спорове, договорни отношения, непозволено увреждане, обезпечаване на иск и принудително изпълнение. Част от тези правоотношения са изключени изрично от приложното поле на Регламента – гражданското състояние, имуществени права, произтичащи от брачни или сходни на тях правоотношения, издръжка и наследяване. Регламентът не се прилага и по отношение на производства по несъстоятелност, социална сигурност и арбитраж. Настоящото изложение разглежда въпросите с компетентността по иски, свързани с договори, и исовете за обезщетение от непозволеното увреждане.

Правилото при определяне на компетентността на българския съд съгласно Регламента е, че иски срещу лица, които имат местоживее в България, независимо от тяхното гражданство, се предявяват пред българските съдилища. Лица, които не са граждани на България, но имат местоживее в България, се подчиняват на правилата за компетентност съгласно българския закон.

Срещу ответник, който е с местоживее в друга държава членка, е допустимо предявяване на иск пред български съд при спазване на правилата от Регламента за

Международната компетентност на българския съд. Договорни отношения и непозволено увреждане

специалната и изключителната компетентност. Ако страните са с местоживеене в държави членки и са договорили компетентност на българския съд за разрешаване на спорове, произтичащи от договорните им отношения, тази компетентност на съда е изключителна. Предоставената по този начин компетентност подлежи на преценка от сезирания съд дали с клаузата действително е постигнато съгласие от страните и дали това съгласие е изразено точно и недвусмислено (Решение от 28 юни 2017 г., Georgios Leventis and Nikolaos Vafeias – Malcon Navigation Co. Ltd and Brave Bulk Transport Ltd, дело C-436/16). Споразумението за предоставяне на компетентност може да се бъде и устно, ако е потвърдено с писмени доказателства.

В случаите, когато в общи условия е договорена клауза за предоставяне на компетентност, се приема, че такава клауза е законосъобразна само ако в текста на договора, подписан от страните, е направено изрично препращане към общите условия, в които е уговорена клаузата за компетентността (Решение от 7 юли 2016 г., Hőszig, дело C-222/15).

Пред българския съд може да бъдат предявени иски срещу ответник с местоживеене в друга държава членка, свързани с договорни задължения, ако мястото на изпълнение на тези задължения е на територията на България.

При липса на изрична уговорка в договора мястото на изпълнение на задължението при договор за продажба на стоки и при договор за предоставяне на услуги е мястото в държава членка, където съгласно договора са доставени стоките/предоставени услугите или е трябвало да бъдат доставени стоките/предоставени услугите.

Във всеки конкретен случай следва обаче да се прецени дали се касае за договор за продажба на стоки или за договор за предоставяне на услуги, като се изхожда от предмета на договора – доставка на стоки или извършване на определена дейност срещу възнаграждение. Така например, по отношение на договора за дистрибуция СЕС приема, че за целите на определяне на компетентния съд договорът за изключителна или квазиизключителна дистрибуция попада в понятието „договор за предоставяне на услуги“ (Решение от 19 декември 2013 г., Corman – Collins, дело C-9/12).

До компетентност на българския съд, определена по правилата на Регламента, ще се

Международната компетентност на българския съд. Договорни отношения и непозволено увреждане

стигне в случаите, когато страните по договора за услуга са с местоживеене в различни държави членки и услугите се предоставят на множество места, но основно на територията на България.

Българският съд ще е компетентен да разреши и спор по договор за услуги, при които не може да се определи мястото, на което основно се предоставят, ако местоживеенето на доставчика на услугите е на територията на страната (Решение от 8 март 2018 година, Saey Home & Garden NV/SA/Lusavouga-Máquinas e Acessórios Industriais SA, дело C-64/17, Решение от 11 март 2010 г., Wood Floor Solutions Andreas Domberger, дело C-19/09).

Интересен е и въпросът дали правилото за определяне на компетентността по искове за договорни задължения ще се прилага и спрямо регресния иск от един от солидарните длъжници по договор за кредит срещу останалите. СЕС стига до утвърдителен отговор, като първо квалифицира договора за кредит между кредитна институция и двама солидарни длъжници като „договор за предоставяне на услуги“ и определя за място на предоставяне на услугата седалището на кредитната институция, от което пък следва компетентността на съда да разгледа и регресния иск, предявен от единия солидарен длъжник срещу другия (Решение от 15 юни 2017 г., Saale Kareda/Stefan Benkö, дело C-249/16).

Българският съд ще е компетентен да се произнесе и по искове за обезщетение за вреди в резултат на непозволено увреждане в случаите, когато на територията на България е настъпило или може да настъпи вредоносното събитие, дори ответникът да е с местоживеене в друга държава членка.

Изразът „мястото, където е настъпило или може да настъпи вредоносното събитие“ се тълкува от СЕС в смисъл, че се отнася едновременно до мястото на настъпване на събитието, причинило вредата, и до мястото на настъпване на вредата (Решение от 25 октомври 2011 г., eDate Advertising и др., дело C-509/09 и C-161/10).

В случаите на иск за обезщетение за неимуществени вреди, причинени от публикувана статия в печатно издание, искът може да бъде предявен срещу издателя пред съдилищата на всяка държава членка, в която е разпространено изданието, но всеки

Международната компетентност на българския съд. Договорни отношения и непозволено увреждане

съд ще е компетентен да се произнесе само за вредите, настъпили в границите на територията на държавата, в рамките на неговата юрисдикция (Решение от 7 март 1995 г., *Shevill и др.*, дело C-68/93).

При иск за вреди от нарушени лични права, претърпени от физическо лице в резултат от публикации на информация на уебсайт, СЕС приема, че физическото лице има право да сезира с иск за обезщетение за вредите в цялост съда на държавата членка, в която се намира центърът на неговите интереси (решение от 25 октомври 2011 г., *eDate Advertising и др.*, дело C-509/09 и C-161/10), тъй като той отразява мястото, на което в най-голяма степен е настъпила вредата, причинена от информацията в интернет и съответните съдилища биха могли в най-голяма степен да преценят вида, характера и размера на вредите.

За физическите лица, центърът на интереси е мястото на обичайното им пребиваване, като е възможно и несъответствие, в случаите, когато физическото лице се намира в по-тясна връзка с друга държава членка (например упражняване на професия) и тя става център на неговите интереси. При юридическите лица решението за центъра на интереси е дадено по аналогичен начин, както е видно от Решение от 17 октомври 2017 г. *Bolagsupplysningen OÜ, Ingrid Iisjan/Svensk Handel AB*, дело C-194/16, в което СЕС е разгледал преюдициално запитване, касаещо иск за неимуществени вреди, предявен от юридическо лице.

За съпоставка, към момента неимуществените вреди в България се определят като претърпени от пострадалото лице болки и страдания и утвърдената практика на съдилищата в страната не признава право на обезщетение за тези вреди на юридическите лица. С определение по ч.гр. дело № 6155/2013 г. Върховният касационен съд за първи път, разглеждайки допустимостта на иск за вреди, предявен от юридическо лице за обезщетение на неимуществени вреди в резултат от публикувана от ответника статия, се произнася и по въпроса относно правото на юридическите лица на обезщетение за неимуществени вреди. Съдът приема, че такъв иск е допустим, тъй като общият състав на отговорността за непозволено увреждане не прави разграничение между физически и юридически лица и изтъква необходимостта от осъвременяване на практиката на българските съдилища по

Международната компетентност на българския съд. Договорни отношения и непозволено увреждане

прилагането на разпоредбата на закона, определяща обхвата на неимуществените вреди.

Решението на СЕС касае производство по иск за неимуществени вреди, изразяващи се в засегната търговска репутация в резултат от публикуване на данни и на коментари, на професионален уебсайт, управляван в държавата членка, в която съответното юридическо лице извършва по-голямата част от дейността си, и които, предвид езика, на който са съставени, са предназначени да бъдат разбрани основно от лицата, които пребивават в тази държава членка.

Прието е, че центърът на интересите на юридическото лице отразява мястото, където търговската му репутация е най-утвърдена и следователно този център трябва се определи в зависимост от мястото, където то упражнява основната част от икономическата си дейност. Възможно е центърът на интересите на юридическо лице да съвпада със седалището му съгласно устройствения акт, когато то упражнява цялата или основната част от дейността си в държавата членка, в която се намира това седалище, и поради това репутацията му там има по-голямо значение, отколкото в която и да е друга държава членка.

Ако юридическо лице извършва по-голямата част от дейността си в държава членка, различна от тази, в която е неговото седалище, се приема, че търговската му репутация има по-голямо значение в тази държава членка, отколкото в която и да е друга страна членка, и че поради това евентуалното засягане на тази репутация там би се усетило най-силно. Поради това и юрисдикциите на тази държава членка могат най-добре да преценят наличието и евентуалния обхват на твърдяното засягане и да определят съответно обезщетение.

В случаите, когато ищецът е установен в България, а ответникът няма местоживееене в държава членка, се прилага уредбата на КМЧП вместо тази на Регламента.

Общата компетентност на българските съдилища по КМЧП е налице в следните случаи: когато ищецът е български гражданин или е юридическо лице, регистрирано в Република България, както и по искове срещу ответник с обичайно местопребиваване, седалище според устройствения си акт или местонахождение на действителното си

Международната компетентност на българския съд. Договорни отношения и непозволено увреждане

управление в Република България.

Българските съдилища са компетентни да разгледат и иск срещу юридическо лице по спор, възникнал от преки отношения с негов клон, ако клонът е регистриран в Република България.

По отношение на споровете, възникнали от договорни отношения и от непозволено увреждане, уредбата на компетентността на българските съдилища в Кодекса е сходна на тази в Регламента.

Българските съдилища са компетентни по искове от договорни отношения в случаите, когато не са налице посочените по-горе условия, но мястото на изпълнение на задължението е в Република България или ответникът има основно място на дейност в Република България.

По делата за права от непозволено увреждане българските съдилища са компетентни по искове за вреди от непозволено увреждане, освен в посочените по-горе случаи, и когато вредоносното деяние е извършено в Република България или вредите или част от тях са настъпили в Република България. Изрично е предвидено, че компетентността е налице и за прекия иск на увреденото лице срещу застрахователя на лицето, чиято отговорност се търси.

Принципите и практиката на прилагане на Кодекса и на Регламента са идентични и гарантират равнопоставеност на страните в производствата пред съд по спорове с международен елемент.